

O spalování mrtvol.

Na základě mnohých pramenů

sestavil

P. Bernard Maxm. Brand,

O. S. Aug.

V Praze.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

1894.

Předmluva.

Přítomné pojednání má děkovati svůj původ té okolnosti, že o letošních poradách vikariátních v arcidiecesi Pražské byla dána otázka, týkající se spalování mrtvol.

Podepsanému připadl pak úkol, aby v měsíci srpnu o tomto předmětu podal referát, což tímto pojednáním učinil, použiv k tomu více důležitých statí a brožur, jež ve věci té byly vydány a které zde také částečně jsou citovány

Z této okolnosti zřejmo, že v tento spisek nemohlo vše po-
jato býti a nachází se zde toliko to nejdůležitější, co o tom předmětu za daných poměrů každému věděti jest. Kdy by však obšrnějších pojednání sobě přál, toho odkazuji na některá díla, jako jsou: J. Creus: Leichenbeerdigung und Leichenverbrennung. Aus dem Spanischen übersetzt von L. Schütz 1879; A. Wernher: Die Bestattung der Todten 1880; R. Müller: Ueber Leichenverbrennung. Medicin. Jahrb. 1883; Stimmen aus Maria-Laach. Jahrg. 1887; Alex. Besi: Die Beerdigung und Verbrennung der Leichen. Aus dem Italienischen übersetzt von E. Holzinger von Weidich. 1889; jakož i pojednání prof. Frant. Horáčka ve Vlasti IX.

Sv. Dobrotivá, dne 31. srpna 1894.

P. Bern. Maxm. Brand,
O. S. A.

Jak dějepis učí, mrtvá těla ve všech dobách a u všech národů — výjimky jsou velmi řídké — byla vždy předmětem obzvláštní úcty, a proto při pohřbívání mrtvol vyvinuly se zvláštní obřady, zvyky a obyčeje; dle toho, na jakém stupni vzdělanosti ten který národ stál. Toto více méně slavné pohřbívání zemřelých má svůj podstatný důvod již i v zákoně přirozeném a tudíž objevuje se již v dobách předkřesťanských netoliko u Židův, ale i všech pohanských národů ani Řeky a Římany nevyjímaje, kteří také někdy mrtvolu spalovali.

Všechny obyčeje a řády při pochovávání zemřelých u pohanů dokazují nejen chvályhodnou pietu pozůstalých k zemřelým, nýbrž i ten účel mají, aby bolest nad ztrátou drahých zemřelých umírnily, jak to krásně vykládá sv. Augustin: »*Pompa funeris, agmina exsequiarum, sumptuosa diligentia sepulturae, monumentorum opulenta exstructio vivorum sunt qualiacumque solatia, non adiutoria mortuorum; impleant haec homines erga suos officia muneris et sui humani lenimenta moeroris.*« (»Náhěra pohřbu, četné průvody pohřební, nákladná péče o hroby, bohaté stavění pomníků jsou toliko jakási potěšení pro živé, nikoliv pomoc zemřelým; nechť tedy lidé tyto povinnosti ohledně svých plní a lidský bol svůj mírní.«)

Dvojího způsobu pohřbívání se užívalo, a to buď se kladly mrtvoly do země (inhumatio), nebo se spalovali (concrematio, incineratio). Než způsob první je přirozenější, náboženstvím křesťanským zvláště odůvodněný a tudíž jedině správný, jak nyní dokážati míním na základě mnohých pramenů a pomůcek.

I.

Národem ve starověku nejznámějším, který mrtvolu spaloval, byli Řekové, ač také zjištěno jest, že vedle spalování kladli nebožtšky do země. Jaké obřady při pohřbu řeckém byly v obyčeji, lze se dočísti v »Životě Řeků a Římanů« od Velišského a jinde a vysvítá to také z krásného líčení u Homera (Il. XXIII. 1—156, Od. XXIV. 35—94.), kterým se opěvuje pohřbení ohněm známých ře-

ckých hrdinů Patrokla a Achillea tak, že se za to msti mohlo, že spalování mrtvol bylo u Řeků všeobecným zvykem. Avšak nejnovější nálezy Schliemanovy v Mykénách dokazují, že ani v době heroické nebylo spalování mrtvol výhradně v obyčeji, jak zřejmo z nalezených hrobů, v nichž jsou mrtvoly účastníků války trojské. Na ostrově Chilidramii objeven byl řecký hrob, zdělaný z kamene vápencového nehluboko v zemi a mrtvola jest v něm prostě bez rakve položena, majíc při sobě dvě malé číše a dva peníze. V nohou nalezen byl menší prostor z podobných kamenů a v něm velké nádoby jako obětní misky, džbán a j. Zvláště v Attice nalézá se hojnost takových hrobů. V době pozdější byly oba způsoby v obyčeji, ale jak se zdá, rozhodující věcí byl při tom náklad pohřbení, a jelikož spalování vyžadovalo více peněz, proto obyčejně třída bohatší a králové dávali mrtvoly své spalovati. Teprve později, když zavládl náhled, že tělo zemřelého potřebuje zvláštní čistoty, stalo se jaksí modou hlavně u bohatších mrtvoly spalovati.

Etruskové a s nimi spříznění Římané, kteří v kultuře řídili se Helleny, zachovávali obojí způsob pohřbívání, ač Římané dle svědectví Plinia kladli mrtvoly do země (Nat. Hist. VII. 54.). »*Ipsum cremare apud Romanos non fuit veteris instituti; terra condebantur. Ast postquam longinquis bellis obrutos erui cognovere, tunc institutum. Et tamen multae familiae prisco servavere ritus, sicut in Cornelia nemo ante Sullam dictatorem traditur crematus idque voluisse veritum talionem eruto C. Marii cadavere.*« (»Spalování samo nenáleželo u Římanů ku zařízení starému; v zemi byli ukládáni. Než, když poznali, že pohřbení v dlouho trvajících válkách bývají vykopávání, tehdy tak ustanoveno. A vzdor tomu mnohé rodiny držely se starých obyčejů, jako v rodině Corneliů před diktátorem Sullou nikdo prý se nedal spáliti, on prý (Sulla) tak si přál ze strachu před odvetou, ježto vykopati dal mrtvolu C. Maria.«) Cf. Cic. de legibus II. 22. 56.)

Patrně tedy, že to byla pouhá náhoda, která přiměla Římany ku spalování mrtvol, totiž strach před zneuctěním, z čehož později vyvinula se u nich dle Řeků moda, které však přísní Římané se nepodrobili. Že však již záhy u Římanů se spalováním započato bylo, svědčí starý zákon Numy Pompilia: »*Hominem mortuum in Urbe ne sepelito neve urito!*« (»Mrtvolu necht nikdo v Městě nepochovává aniž spaluje!«) (Plut. Numa 22.)

Rovněž o národech původu germanského dokázáno jest, že obojího druhu pohřbívání užívali. Tak u starých Germánů dle Tacita (Germ. 27.) bylo spalování sice obvyklé, z čehož nelze ještě souditi, že bylo všeobecné. U Anglosasů vidíme tento obyčej od Germanů přijatý, jak vysvítá z jejich národních písní.

Na severu u národů téhož původu nalézáme v tak zvané době kamenné jenom mrtvoly do země pohřbené, v době bronzové přicházíme zase jenom na popelnice, v nichž uloženy jsou zbytky spálených mrtvol. Staré jejich zachované pověsti ukazují sice na dobu spalování (brunaold) jakožto nejstarší a na dobu

mohylovou (haugsold) jakožto původu mladšího. Než sluší podotknouti, že právě v té době, kdy povstaly tyto pověsti, vymizela již z paměti národa upomínka na věk kamenný, a mimo to pro pohanské básníky bylo pohřbívání ohněm interessantnějším, jelikož jim poskytovalo více látky k opěvávání padlých hrdinů.

Také u ostatních národů původu slovanského v Evropě v době předkřesťanské vyskytuje se vedle spalování také pohřbívání do země, a to tak, že žádný z těchto způsobů neměl převahy, nýbrž každý paralelně užíván byl. O našich předcích, starých Čechách, platí totéž, co vůbec o Slovanech podotknuto bylo, neboť nemůže nikdo s naprostou určitostí říci, že Čechové výhradně mrtvoly svých zemřelých pálili. Čechové po svém obrácení na víru Kristovu, jak historie svědčí, dlouho ještě drželi se obyčejů pohanských, a mnohdy i houževnatě, a přece nikde se nepraví, že ještě jako křesťané holdovali spalování mrtvol co svému národnímu obyčeji. Nalezené popelnice v Čechách jsou obyčejně z doby, kdy zde obývali národové původu galského nebo germánského a tudíž i o Čechách možno říci, že obojího způsobu pohřbívání se drželi.

Avšak větší obtíže naskytují se při národech asijských; neboť zde nelze hned tak přesně určit, jakým způsobem mrtvé své pochovávali. Tak zdá se, že ku př. Arioové v šedé dávnověkosti oddáni byli spalování, kteréhož obyčeje národové arijští v Indii až podnes se drží.

Jinak spalování mrtvol udržuje se ještě u polodivokých národů v údolí Himalaje, kteří také mrtvoly házejí do bahnitých řek. U národů zcela divokých stává se, že i mrtvoly pojídají.

Egyptané, jeden z nejvzdělanějších národů starověkých, mrtvoly balsamovali, což zcela přirozeně předpokládá pohřbívání do země; neboť měli ten úmysl, aby mrtvoly co možná nejdéle byly zachovány a před rozkladem uchráněny, což by ohněm se jim dojistá nebylo podařilo.

Pro nás velikou důležitost mají Israelité, ten národ, který si Hospodin zvláště vyvolil, aby ideu pravého náboženství zachoval neporušenou a dále ji rozšiřoval. A ejhle, u nich platilo slovo Hospodinovo *«In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es et in pulvere reverteris»* Gen. 3, 19. (*«V potu tváře své jísti budeš chléb, dokavád se nenavráťš do země, z kteréž vzat jsi, nebo prach jsi a v prach se obrátíš.»*)

První pohřeb, o němž Písmo sv. se zmiňuje, bylo pohřbení do země, neboť v Gen. 23, 19. čteme: *«Atque ita sepelivit Abraham Saram, uxorem suam, in spelunca agrí duplici, quae respiciebat Mambre. Haec est Hebron, in terra Chanaan.»* (*«A tak pochoval Abraham Sáru, manželku svou, v jeskyni toho pole dvojité, kteráž ležela proti Mambre, to jest Hebron v zemi Kana-*

nejské.) Mojžíš ustanovil trest upálení jakožto pokutu za veliká provinění, jak zřejmo z Lev. 20, 14.: »Qui supra uxorem filiam duxerit matrem eius, scelus operatus est, vivus ardebit cum eis nec parmanebit tantum nefas in medio vestri.« (»Kdo by nad manželku dceru pojal matku její, nešlechtnost učiní: za živa hořeti bude s nimi: aniž tak veliký hřích zůstane uprostřed vás.«)

Dle toto užívání ohně při pohřbu bylo znamením největší potupy pro zemřelého a tudíž zcela přirozeně tento obyčej u Židů nemohl se šířiti.

Jen v pádu největší potřeby spálili mrtvolu Saula, které se v Belsan zmocnili, aby ji uchránili před úplným zneuctěním a nemohli ji asi proto pochovati, že byla buď velice zhanobena, či se nalézala v největším rozkladu. Dle svědectví Amosa 6, 10. v době moru a náказы Židé mrtvolu spalovali.

Z těchto biblických míst nelze souditi, jak by krematisté rádi dokázati chtěli, že spalování mrtvol u Židů již v dobách proroků bylo v obyčeji. Ano to dokazuje spíše, že Židé spalování se štítili z té příčiny, poněvadž spálení býti bylo u nich největším trestem a potupou, kterou zákon Mojžíšův na ohavné činy byl ustanovil.

Ani místa u Jeremiáše 34, 5.: »In pace morieris et secundum combustiones patrum tuorum, regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te.« (»V pokoji zemřeš, a podle spálení otců tvých, králů předešlých, kteří byli před tebou, tak spálí tebe.«)

A Paralipomenon II. 16, 14: »Et sepelierunt eum in sepulcro suo, quod foderat sibi in civitate David posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quae erant pigmentariorum arte confecta et combusserunt super eum ambitione nimia.« (»A pochovali ho v hrobě jeho, kterýž byl vykopal sobě v městě Davidově: a položili ho na lože jeho, plné vonných věcí a mastí nevěstčích, kteréž byly lékárnickým uměním skládány a spálili je nad ním s nádherou příšlínou.«) — nedokazují, že by u Israelitů bývalo zvykem mrtvolu spalovati, ale jenom tolik dít, že pohřby u nich děly se s velikou okázalostí, při čemž drahocenné masti byly spalovány.

Jestliže Židé v pozdějších dobách zajetí babylonského spalovali mrtvolu, byla to jen výjimka a dá se to vysvětliti jako accommodation cizím obyčejům a je to spolu známkou, že to byli jenom ti Israelité, kteří na návrat do své otčiny již více nemyslili, nýbrž s obyvateli domácími se smísili. A sám Talmud označuje spalování mrtvol jako obyčej pohanský, který zavrhnouti jest. Shrneme-li všechny zprávy historické v jedno, tož můžeme určitě říci, že spalování mrtvol je původu pohanského, a že všude, kam křesťanství se dostalo; obyčej tento vymizel. Jest sice pravda, že pohřbívání do země narazilo u pohanů jen tam na odpor, kde pohanské obyčeje z formálního nepřátelství proti křesťanství byly

udržovány, jako na př. u starých Sasů, proti nimž Karel Vel. r. 785. vydal ustanovení (capitulare n. 7), že každý, kdo dle pohanského obyčeje mrtvolu spálí, potrestán býti má smrtí. (Cf. Hefele: Concilien Gesch. III. 630.) Rovněž i Mohamed vyslovil se proti spalování mrtvol a zavedl pohřbívání do země. Proto od dob křesťanství a v jisté míře i od dob zavedení Islamu a sice již od 8. století po Kr. v obyčej obecný vešlo mrtvolky do země pochovávatí a to z té příčiny, že se to s názory křesťanskými lépe shoduje a přirozenější jest.

II.

Církev sv. celým svým zákonodárstvím hájí zásadu, že mrtvé tělo křesťana má býti do země uloženo a tudíž ji do života uvedla a jí se stále řídí.

Církev sv. co strážkyně zákona přirozeného, Bohem samým do srdce našeho vtisknutého, nemůže věčným ustanovením odporovati, chce-li se nazývatí pravou nevěstou Kristovou. Jako tělo lidské za živa podrobeno jest poznenáhlým změnám, rovněž tak i po smrti poznenáhlou musí se proměnití a rozpadnouti v ony části, z nichž přemoudrou rukou Tvůrce všemohoucího bylo stvořeno. Řád světový, Bohem nám daný, nezbytně vyžaduje, aby člověk nedopouštěl se na přírodě násilí. Spalováním mrtvol ruší člověk řád ten; neboť mrtvola dle přirozeného zákona rozpadnouti se má ve své prvky, ne však najednou, násilně, nýbrž poznenáhlou, což jenom tlením v zemi možno jest.

Člověk stvořen jsa k obrazu a podobnosti Božímu jest k tomu povolán, aby obraz ten zachoval a tudíž neslušno, abychom tělo, schránku ducha nesmrtelného, hanobili, nebo docela způsobem nepřirozeným a pohanským ničili. «Nescitis, quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.» («Nevíte-liž, že chrám Boží jste a že Duch Boží přebývá ve vás? Jestliže pak kdo chrám Boží poskvrní, toho zatratí Bůh.») (1 Cor. 3, 16—17)

Dále křesťanu má býti svatým rozkaz Boží, a ten hned prvnímu člověku velel, aby tělo své uložil do země; nebo co jiného jest rozuměti ve slovech Hospodinových: «revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es et in pulverem revertaris.» («navrátíš se v zemi, z které jsi posel, neboť prach jsi a v prach se obrátíš.»)

Národ Israelský od Boha k tomu ustanovený, aby připravoval nejen sebe, ale i mezi národy pohanskými udržoval úrodnou půdu na příchůtí Messiaše, uctivě mrtvé pochovával do země dle rozkazu Hospodinova, a proto Církev sv., která pokračuje v díle Syna Božího, nemůže křesťanům dovoliti, aby od obyčejů křes-

fanských se odchylovali a po pohansku mrtvoly své pochovávali. Smrt spálením u Židů byla znamením největší potupy. Co tedy u Židů bylo hanebným a barbarským, to přece nemůže být u křesťanů vznešeným a hrdinským, vadyť přece víme, že Kristus nepřišel zákona rušit, ale naplnit.

Na základě sv. náboženství víme a přesvědčeni jsme, že máme duši nesmrtelnou tak, že smrtí nepřestává život náš, nýbrž že i na dále trvá. Při smrti odevzdáváme duši svou Bohu, který ji dal, a tělo zemi, z které vzato jest. A při tom zůstáváme všichni křesťané v krásném spojení se svým Spasitelem a mezi sebou, abychom jednou při skonání světa v těle oslaveném povstali a navrátili se do své nebeské vlasti. Z té příčiny velí Církev sv., aby všichni křesťané vedle sebe v zemi odpočívali, a tak, abych řekl, aby tvořili jednu obec, v jejíž čele stojí znamení naší spásy, ukřížovaný Spasitel, jenž nám v onom klidném spánku na svatém poli ve znamení sv. kříže podává neklamnou záruku obcování svatých a slavného z mrtvých vstání. Nemá tudíž zemřelý křesťan uložen býti v nějakém holubníku t. j. kolumbariu, nebo do pece, nýbrž na svatém poli, což odpovídá slovům apoštolovým: *«Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.»* (*«Rozsívá se v porušení, vstane v neporušitelnosti.»*) 1. Cor. 15, 42. Kristus sám, jenž ve všem jest nám příkladem a jenž výslovně řekl: *«Následuj mne!»* byl pochován do hrobu, čímž obyčej do země pochovávati nejen potvrdil, nýbrž i posvětil; křesťané pak jako následovníci Jeho nezbytně musí se příkladem Jeho řídit. Církev sv. původnější a všeobecnější způsob pohřbívání, totiž kladení do země za svůj přijala, a za normu zákonní ustanovila; neboť pohřbívání do země jest nutnou konsekvencí křesťanského náboženství. Dogmata o nesmrtelnosti duše, o obcování svatých, o veliké vznešenosti těla lidského, které jest chrámem Ducha sv., jakož i o všeobecném z mrtvých vstání tak mocně působila, že nezbytným, ano nutným se objevilo pohřbívání do země a proto Církev sv. opustila hned způsob pohanského pohřbívání (spalování) a přidržela se způsobu přirozeného a původnějšího, jak praví M. Felix, Oct. 34: *«veterem et meliorem consuetudinem humani frequentamus.»* (*«Starého a lepšího způsobu pohřbívání se přidržujeme.»*)

Zároveň zavedla Církev sv. zvláštní pohřební obřady a dojemné modlitby, které křesťany pamatují na veliká tajemství sv. náboženství a vybízejí je k vážnému přemýšlení a pečování o spásu duše své. Jinak zajisté vyjímá se křesťanské: *«Requiescat in pace,»* nebo: *«Animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace.»* (*«Odpočívajtež v pokoji.»*) *«Duše všech věrných zemřelých pro milosrdenství Boží nechť odpočívají v pokoji.»* než pohanské a materialistické: *«Edite, bibite; post mortem nulla voluptas.»* (*«Jezte, pijte; po smrti žádná rozkoš.»*)

Rituale rom. »De exequiis« naznačuje vznešenost křesťanského pohřbu těmito slovy: »Sacras caeremonias ac ritus, quibus ex antiquissima traditione et Summorum Pontificum institutis sancta mater Ecclesia catholica in filiorum suorum exequiis uti solet, tamquam vera religionis mysteria christianaeque pietatis signa et fidelium mortuorum saluberrima suffragia, Parochi summo studio servare debent atque usu retinere. — Ceterum nemo christianus in communionem fidelium defunctus extra Ecclesiam aut Coemeterium rite benedictum sepeliri debet.« (Posvátné obřady a rity, jichž podle nejstarší tradice a dle nařízení sv. Otců sv. matka Církev katolická při pohřbu synů svých užívá, tak jako pravá náboženství tajemství i křesťanské úcty odznaky a věrných zemřelých spasitelné přímluvy, faráři s největší horlivostí zachovávají mají a v užívání udržovati. Ostatně žádný křesťan, který zemřel v obcování věřících, vně kostela nebo hřbitova nesmí býti pohřben.) Dle toho jedině platný a dovolený pohřeb křesťanský jest pohřbení do země a každý pravověřící křesťan má právo, aby pohřben byl za obřadů a modliteb předepsaných.

III.

Teprve v době novější byly učiněny systematické pokusy, aby místo křesťanského způsobu pohřbívání zaveden byl pohanský způsob mrtvoly spalovati. Počátek učiněn za první revoluce francouzské (21. Brumaire, 5. rok republiky), v r. 1797, kdy jakýsi občan Lagrand d' Aussy navrhl, aby zavedeno bylo aspoň fakultativní spalování mrtvol a 2 léta později zase jiný občan podobnou zanášel se myšlénkou; ale oba pokusy neměly výsledků praktických.

Od té doby častěji veřejností proskakovala tato idea a již r. 1822. v Itálii spálil anglický lord Georg Byron mrtvolu přítele svého, básníka Schelleye, jenž byl komorním pěvcem ligy zednářské. I tento příklad pramálo táhl a nenašel následování.

V tomto století a to zase ve Francii v revoluci r. 1848. působením Bory de Saint, Leona Reynauda a Balzaca r. 1850. skrze Havarda, Bohumila Gautiera a Caffea a r. 1856. zvláště skrze A. Bonneau a jejich nohsledy objevila se snaha mrtvoly spalovati, která pak pilně byla propagována »velikými přátely a dobrodinečky Církvě katolické« freimaury a i u nás našlo se dosti freimauersky smýšlejících, kteří myšlénce této holdující od ní spásu člověčenstva očekávají. V Německu jako horliví krematisté vynikali (1849) J. Grimm, (1852) J. Moleschott, (1855) J. P. Trusen, (1856) H. E. Richter a pseudo- Lieball. V Anglii r. 1859 zanášel se spalováním chirurg Cobbe a Lord. Nejvíce však pro uskutečnění této myšlénky pracovala freimaurovská Itálie (1853. Fr. Coletti, 1866. Vincenc Giro, 1867. Salvatore Marelli, 1869. P. Castiglioni a A. Bertani.)

Všecky až dosud učiněné pokusy se spalováním mrtvol, ač o to všemožně usilováno, skončily skoro bez výsledku. Jediné, co se podařilo, jest, že r. 1869. na mezinárodním sjezdu lékařském ve Florencii byla přijata resoluce, že všemi zákonitými prostředky o to jest se zasazovati, aby v zájmu veřejného zdravotnictví na místě nynějšího pohřbívání zavedeno bylo spalování.

Nejúčinnějšího ohlasu došla tato myšlénka při třetím pokusu, jenž vyšel z Itálie, pravého to Eldoráda krematistů. Italští karbonáři jako na vzdory co protijedemonstraci svolali v první den sezení sněmu Vatikánského (1869.) do Neapole internacionální kongress všech loží zednářských, kde vynikající karbonáři a svobodní myslitelé s jásotem přijali na se povinnost, »všemi na tu dobu po ruce jsoucími prostředky, ani násilí revolucionářské nevyjímaje, pracovati na rychlém a radikálním odstranění katolicismu.« Jeden takový prostředek zdál se jim býti zlaicisování hřbitovů a proměnění je v místa ku spalování mrtvol; neboť ten způsob pohřbívání dle jejich názoru má sloužiti ku zničení víry v život posmrtný.

Tím dáno jest freimaurům a odpůrcům náboženství heslo a přistoupeno hned k práci, zvláště v Itálii, kde za vedení krematisty dra. Kajetána Pini-ho, jehož mrtvola v Miláně r. 1887 spálena byla, předložena jest 16. pros. 1872. ministru vyučování adresa, v níž mezi jinými se dí: »Nechť Itálie všem civilisovaným národům příkladem svým svítá.« Hned byla psána pojednání a skládány knihy (v Německu K. Reclam a Ernst Küchenmeister), vypsány ceny na nejlepší metody spalování (královský ústav pro vědu a umění v Lombardsku 1872), konány sjezdy všeho druhu (v Římě 1871, v Drážďanech 1876, Miláně 1877, 1880 1887, ve Florencii 1885), podávány vládám adresy, pamětní spisy a petice (v Itálii 1872, 1873, v Prusku 1872, 1876, v Sasku 1883), stavěna krematoria dle rozličných systémů (v Miláně, Římě, Livorně, Lodech, Brescii, Padově, Gothě, Drážďanech), zakládány komitě a spolky ku spalování mrtvol (Milán, Řím, Cremona, Bologna, Pádna, Siena, Sant Remo, Berlín, Břemy, Drážďany, Gotha, Hamburk, Lipsko, Londýn, Paříž, Vídeň, Curych), ustanovila se »liga všech spolků italských ku spalování mrtvol« (1882) a konečně (1887) »internacionální liga všech těchto spolků.« Nejzuřivěji však řádili freimauři od onoho okamžiku, kdy svatá apoštolská Stolice (19. květ. 1886) spalování mrtvol odsoudila tak, že královská lože v Miláně vyzvala Velký Orient italský, aby všechny lože byly na stráž, při čemž přijali zásadu, že od nynějška spalování mrtvol považují za svůj zákon, jímž svobodným zednářům se řídití jest. Ač freimauři skoro fanaticky a s neslýchanou zuřivostí zasazují se o zavedení novopohanského způsobu pohřbívání, přece výsledky nejsou pro ně korunovány úspěchem; neboť spalování nechce se nikterak ujeti a proto i nákladu na účel ten vedenému jenom málo našlo se těch, aby po smrti dali tělo své upáliti.

V Itálii do r. 1886 bylo 15 krematorií a do r. 1876—86 bylo spáleno toliko 787 mrtvol, což při průměrném počtu všech nebožtčků italských (asi 800.000) činí sotva 0.008‰.

Důvody, které krematisté uvádějí a z nichž některé slyšeli jsme také na radnici pražské a ve sněmu českém, jsou tak mělké a chabé, ač krematisté k odůvodnění své myšlenky utřkají se až k aesthetice, fyziologii, národohospodářství a k hygieně. Avšak o nich platí: »Kdo mnoho dokazuje, nedokazuje nic.« Počátek i konec, proč zednáři na spalování mrtvol tak houževnaté lpí, jest fanatické nepřátelství proti zjevenému náboženství vůbec a křesťanskému zvláště.

Že spalování mrtvol jest od svobodných zednářů vymyšleno a proti Církvi katolické namřeno, nemůže nikdo popřítí, zvláště když sleduje všechny snahy jejich. A daleko by nás to vedlo, kdybychom měli vypočítavati všechny pohnutky, proč zednáři chtějí uskutečniti svůj plán ohledně spalování mrtvol. Nám dostačí zajisté, když uvedeme ty nejobyčejnější jejich námítky.

1. Přiměřenější jest prý kráse těla lidského, aby v osvětlujícím ohni bylo stráveno, než aby v nečisté a špinavé zemi shnilo. Spolu jest v tom více poesie, když můžeme uctívati památku svých drahých tím, že libě páchnoucšho popela urnami zdobíme své světnice, domy a zahrady. Toho všeho dá se dosáti spalováním.

Než důvod ten je slabý. Jest to jedno, zdaž tělo lidské ztráveno bývá ohněm nebo zemí; rozdíl jeví se jenom v tom, že v případě prvním jde procedura ta najednou, v druhém poznenáhla, což jest přirozenější. Dále podotýkám, že z té špinavé a nečisté země člověk bere svou potravu a tudíž, když za živobytí ta země člověka živila, pročby najednou po smrti měla býti člověku nečistou, špinavou a tak odpornou?

V zemi pak, jak známo mrtvola nehnije, nýbrž toliko tlí či práchniví, t. j. rozkládá se ve své součástky. Také v tom žádné poesie nevidíme, když si krematisté chtějí urnami vyzdobiti své přšbytky, ale spíše svědčí to o zbrklosti lidské, která ve své sentimentálnosti bezduché tělo chce zbožňovati, zatím co vznešenější část těla, duši nesmrtelnou, zanedbává. Jak ta poesie s těmi urnami vypadá, ilustruje nejlépe tento příklad (Vlast IX. 994): »Tělo francouzského generála Marceau, jenž v bitvě u Altenkirchenu (24. září 1796.) padl, bylo později vykopáno a spáleno, popel pak uložen do dvou popelnic. Jedna z nich byla poslána sestře nebožtčkově a druhá uložena v mausoleu blízce Koblence, kterou později zloději vloupivše se do mausolea ukradli a ze msty, že nic nepolapili, do větru rozprášili. Zbyla jediná urna, jejíž obsah sestra generálova rozdělila na 3 díly; jeden ponechala pro sebe, druhý poslala nevěstě generálově, třetí pak darovala bývalému pobočníku svého bratra. Než nevěsta provdávši se poslala urnu štědré dárkyni zpět, pobočník pak umřaje odkázal popel

ten museu v Chartres a sestra generálova také málo si vážila památky po svém bratru; neboť při smrti svého muže uložila popel do hrobu. Konečně r. 1889. vláda francouzská uložila za veliké pompy zbytky popela do Pantheonu.

Jistý Američan chtěl popel své ženy, která byla v Gothě spálena, smíchat s cementem a z masy té chtěl zhovoviti poprsí své zemřelé manželky. Jiný opět Američan v závěti své rozkázal, aby popel z jeho mrtvoly odevzdán byl jednomu kapitánovi, který pak se stožáru měl popel ten na širém moři do čtyř uhlů světa rozmetati.

Z těchto příkladů vidno, že tělo, zpráchnivěší na hřbitově, odpočívá ve svatém pokoji a že není tak snadno vysazeno zneuctění jako popel v urně, jenž snadno může přijíti na zmar. Dle náhledu mého a všech těch, kteří řád křesťanský uznávají, jest to právě vznešené a krásné, když na hrobech svých známých sázíme květiny, hrob pečlivě ošetřujeme a tam častěji u hrobu učíme se té moudrosti, která nám velí dle zákona přirozeného i božského mrtvé pochovávat i za ně se modliti.

2. Dále jest prý to, jak krematisté tvrdí, proti přirozenému citu člověka, obrátí se myšlénkou, že tělo jeho drahých zesnulých propadajíc v hrobě hnilobě, stává se obětí červů a tudíž z té příčiny slušno dávatí přednost spalování, které všemu tomu zabrání.

Naproti tomu díme: Křesťan neleká se té myšlénky, že po smrti v hrobě se rozpadne, jelikož s tím znamením na svět přichází, aby zase zemřel a co přirozeno jest, nemůže býti citu lidskému hrozným. Mrtvola v řádně zřízeném hrobě nepropadá za obětí ohavným červům; ale slyšme dobrozdání lékařů Gabby a Valsuanyho, čeho obětí mrtvoly spálením se stávají: »Pleť živočišného těla, jakož i tuk zůstávají po spálení nepatrné množství popela: dříve než vůbec v popel se obrátí, proměňují se ve velmi lehkou látku uhlíkovou, která ve způsobě lesklých lupínků usazuje se v komíně jako obyčejné saze a pak komínem do vzduchu se rozptýlí.« Proto krutou jest myšlénka, když člověk ví, že po smrti děje se tělu jeho brutální násilí spalováním a tudíž příměrenějším jest citu lidskému a útěchoplým pro člověka, když přítel může jíti ku hrobu drahého nebožtíka a tam na blízku kochati se myšlénkou, že přítel náš po přestálých bolestech a strastech našel v hrobě odpočinutí a pokoje, aby tam spal spánek spravedlivých a očekával slavného z mrtvých vstání.

Co se tkne pak těch červů, tolik nenáviděných, slyšme výklad: Kdo vyjde si za letního dne jenom na procházku, již bývá předmětem neposedných mušek a podobného hmyzu. A ejhle, much se člověk snadno nezbaví, proto nechť, kdo tak velice červů se štítí, se postará o to, aby tělo jeho nebo osob jemu milých bylo uchráněno před mouchami.

I tito červi, o nichž krematisté mluví, nejsou nic jiného nežli larvy much (*Musca vomifera* a *Sarcophaga carnaria*), které vajíčka kladou do mrtvol živočišných a na nichž pak za několik dní vylhnou se larvy (červíci) a z těch asi za 10 dní dokonalé mouchy. Proto přikryjeme mrtvolu a pak jsme jisti, že nebudou ji sežřít červíkové.

Zcela jinak má se věc při spalování, zde přirozený cit člověka musí snésti teprve pravá muka a nepřeháním, když pravím, že nikdo nepálil by si spalenu býti, kdyby viděl tu proceduru spalovací. Mrtvola do pece velmi rozpálené (až na 1000°) vhozená počne červenati, jako by se smažila a pak s sebou hází, jakoby snad cítila bolest nejakou, při čemž plyny uvnitř mrtvoly nashromážděné se expansí horkem způsobenou roztahují a vše puká. Tato procedura trvá po delší dobu (až i 3 hodiny).

Zpravodaj jistého pařížského listu (Illustration Tome XCVI. pag. 369.) jako svědek očitý o této proceduře takto referuje: »Sotva že dveře krematoria zapadnou, vyšlehne v peci děsný zážeh, jenž v okamžiku stráví rakev, rubás a vlasy mrtvoly tak, že tato obnažená spočine na rozpáleném rožni. Tu pak nastane příšerné divadlo: mrtvý koule očima, jakoby pohlížel kolem, spodní čelist se uvolní a klesne níže, čímž ústa nabývají výrazu šklebičeho se, ruce i nohy počnou se pohybovati, co mezitím modravé plaménky jako bludičky poskakují po těle, zvláště po životě, který se nadýmá čím dále tím rychleji, až rázem pukne... tělo pak tone v záplavě hnědé lepkavé tekutiny, na kterou dotírá neúprosný žár za neustálého syčení a výbuchů hořících plynů... Jest viděti, kdy hoří kůže, kdy pleť, kdy tuk... Lebka však zůstává téměř neporušena při kostře. Zřízenci zvláště k tomu ustanovení rozdrťí tutéž po operaci na malé kousky, které spolu s jinými kostmi očistivě od čmoudu a tuku uloží konečně do malé dřevěné skříňky.«

Není tudíž divu, že jisté zvědavé dámy v Paříži, vidouce tuto hroznou proceduru, při níž jejich bývalá společnice byla spálena, upadly do mdlob, jsouce křečemi zachváceny.

A nyní dovoluji se tázati: »Co více odporuje citu lidskému, zdaž to, když mrtvolu vložíme do hrobu, aby pomalu práchnivěla, nebo do pece, aby způsobem násilným byla zničena?« Odpověď na to dáti netřeba.

3. Starostliví národohospodářští freimauři ve své veliké péči o člověčenstvo uvádějí, že pohřbívání do země škodí blahobytu národnímu, jelikož hřbitovy odnímají mnoho půdy a že rozličné fosfáty a jiné substance, jež mrtvoly chovají, hromadí se na jednom místě a pro vegetaci zůstávají nevyužitkovány. Mimo to prkna na rakve lze jinak v průmyslu využítovati.

Než i důvod tento jest lichý a velmi nelidský, třeba krematisté plnými ústy humanitu hlásají. Na vyvrácení toho díme, že plocha, kterou zaujímají hřbitovy u porovnání s ostatní plochou

zemědělskou jest nejméně nepatrná. Tak na př. v Itálii, kde zemědělné plochy obnášejí 296.305 qkm., přijde na hřbitovy asi 20 qkm. (0.0006%), kterážto plocha se více nezvětší, což nelze nazývati plýtváním národního jmění.

Avšak zřizováním krematorií, nepočítaje v to ani místa, kteráž vystavěním jich taktéž navždy orbě jsou odňata, vyžaduje nesmírný náklad, kterým zcela jistě stav národního jmění se ohrožuje. Tak na to v Itálii bylo již vydáno 146,699.000 lir.

Rovněž druhá námitka je lichá, ano zvlášť. Snad nechtějí krematisté užívati těl lidských za hnojiva? Ostatně poněkud rozpadáváním mrtvol nepřichází nic na zmar, nýbrž všechny plyny spojují se s jinými látkami a tak zúrodňují zemi. Při spalování mrtvol přicházejí všechny plyny do vzduchu a v něm se rozptýlí a tudíž bez užitku jsou pro vegetaci. Ano, my můžeme na základě výroků mnohých odborníků (Dr. Rudolphi) tvrditi, že právě kremace odporuje zákonům ekonomickým, a to ze dvou příčin, že připravuje půdu o prvky (fosfáty), které potřebuje vegetace, a že spalování jest velmi nákladné. Sám Adam Smith, slavný učitel národního hospodářství, dí: »Reformátoři přírody matou tuto v jejím běhu, ať ona ničeho nežádá na nás, než abychom ji nechali samu a popřáli jí úplné svobody v její snaze po dosažení vlastního cíle.«

To uznává sám hlavní arcikrematista Gorini, když si stěžuje, že spalováním lidských těl dvojí škodu trpíme, utrácejíce zbytečně palivo a maříce bez užitku tolik látek drahocenných.

Co se tkne toho trochu dříví na rakve, tož zase ptám se, troufají-li si krematisté spáliti mrtvolu bez topiva? Ostatně spalování jest velmi nákladné tak, že každý té mody nemůže si dopřáti, a kdyby krematisté náklad ten na obce uvrći chtěli, tož by obce měly několikrát větší náklad, než mají nyní s vydržováním hřbitova.

Příklad nejlépe pravdu naši objasní. Tak v Gothě činí taxa za jedno spálení 40 zl. V Paříži, kde mají krematorium zřízené dle všech pomůcek technických (stálo proto 630.000 franků), potřebují k jednomu spálení 1 hl koksu, ale za to služné zřízenců a ostatní manipulační vydání činí ročně 45.260 franků a počítáme-li k tomu ještě 3% úroků ze summy mrtvé v tom ležící, máme slušné roční vydání okolo 64.000 franků, což zbytečným vyhozením peněz nazvati lze. Rovněž štolové poplatky, které nyní se odvádějí, by neodpadly, poněvadž i krematisté mají svůj rituál, jak u freimaurů ani jinak mysliti se nedá, a musil by se odváděti plat i za přechovávání popela v kolumbariu a jiné dávky.

4. Nyní přichází na řadu novověký koníček hygienický, jako by snad ve starých dobách lidé nebyli měli citu pro zdravotnictví a přece víme, že v dřívějších dobách bývali lidé zdravější, statnější a dožili se obyčejně delšího věku, než v dobách přítomných.

Necht hygiena jest upřímnou a hledá příčiny mnohých nebezpečí jinde, jako jsou: výstřední život, rozmařilost atd.

Hygiena obyčejně uvádí za důvod toto: Hřbitovy jsou stálým nebezpečím pro zdraví lidské a semeníštěm nákazy; neboť svými miasmami a škodlivými plyny otravují vzduch a svými hniječnými látkami znečišťují pitnou vodu, která pak škodlivá jest. Proto dávej přednost spalování před pochováváním!

Než, místo nás dávají odpověď pro nás velmi příznivou na slovo vzatí lékaři a profesoři (A. Wernherr, K. Fischer v Nordhausenu, Reinhard v Drážďanech, K. v. Nägeli a M. v. Pettenkoffer v Mnichově, Mantegazza, H. Pifari, A. Roto v Itálii, A. Bonhardat, A. Lacassaque ve Francii, D. J. Admiral v Holandsku, Ph. H. Holland v Anglii), sami krematisté (von A. Baginsky v Berlíně a P. Gorini v Lodech), lékařské sjezdy (Curych 1875), medicinská kollegia (Mnichovská zdravotní rada 1878, Vídeňská atd.) říkouce, že hřbitovy, jsou-li racionelně zakládány a spravovány, neohrožují nikterak zdraví lidského

Také všeobecně známo jest, že čerstvá a kyprá země jest ten nejznamenitější a nejlepší desinfekční prostředek a pokusy dokázáno jest, že země vůbec filtruje vodu tak, jako vůbec žádný jiný nástroj. I to padá na váhu, že hrobníci poměrně ze všech stavů nejdéle žijí. Kde jest tedy ta nezdravota?

Abychom námitku hřbitovům činěnou, že tlícími mrtvolami znečišťují vrchní vrstvy zemské a že otravují vodu, podrobili výkladu, uvádíme toto:

Jest pravdou, že tlící organismy, nejsou-li řádně přikryty, mohou býti otravou pro okolní vrstvy vzduchové, což ale neplatí o mrtvole, která v hrobě vysokou vrstvou země jest pokryta. Pokusy v té věci podniknuté dokazují, že země na těle mrtvém jest jako houba, která prvky animální do sebe ssaje, je assimiluje, a z nich tvoří nové elementy, které, jsouce po většině skupenství pevného, jsou zcela neškodné. A mimo to tělo v zemi nehnije, nýbrž práchniví, t. j. přístupem vzduchu (kyslíku) se oksiduje (což jiného tedy není, než pozvolné spalování), při čemž země pohlcuje do sebe různé plyny a vytváří z nich rozličné sulfáty, nitráty, fosfáty a p., které všechny pro vegetaci velikou mají důležitost. — To vědecky dokázal Dr. Hoffmann z Lipska na kongressu zdravotním ve Vídní r. 1881. Toto jediné faktum dostačí na důkaz, že bájkou jest, jakoby hřbitovy otravovaly vzduch.

Rovněž i druhá námitka, že hřbitovy otravují svrchní i spodní vodu, jest dostatečně na poli vědeckém vyvrácena. Tak v r. 1874. vláda saská dala zkoušeti chemicky 15 studní hřbitovních a shledáno, že voda ta byla po stránce mikroskopické čistší, než voda ze studní městských.

Carnot a slavný Dr. Bouchardat na rozkaz rady města Paříže zkoumali studně, zdaž jim nehrozí nebezpečí otrávení, protože

některé hřbitovy jsou na vyvýšených stránkách, a podali dobrozdání následujícího obsahu: »Množství procezené vody na hřbitovech, která vsákne až do vrstev spodních, kde vznikají zřídla, jest maličkostí proti oněm spláškům, které tam spadají z lidských přbytků a veřejných cest.« Dr. Pettenkoffer z Mnichova, jehož autorita v hygieně jest všeobecně uznána, vypočítal, že množství hnisajících látek, které skytají ony dva prameny, kterými prostoupena jest půda města Mnichova, obnáší ročně tolik, kolik by způsobil rozklad 50.000 lidských těl. Látek živočišných není ve vodách hřbitovních více než v jiných... Porušení fek jest ještě méně pravděpodobno. Výčitka konečně, jakoby hřbitovy byly příčinou nakažlivých nemocí, postrádá veškerého důkazu« (Revue des mondes 1890 fol. 927. Dle Vlasti IX. 830.).

Což vysoké komíny továren a jiných podobných závodů neotravují vzduch? Ty tedy necht odstraní, chtějí-li krematisté míti čistý vzduch. Ostatně část plynů, které ze hřbitova se vypařují, tak zvolna na povrch vycházejí, že vegetace s to jest, aby je pohltila.

Avšak autorita slovných učenců dí, že spalování mrtvol ve velkém rozměru prováděné, jest pro veřejné zdravotnictví velikým nebezpečím, neboť tělo ústrojné obsahuje v sobě hojnost prvků: uhlík (C), dusík (N), vodík (H), vápník (Ca), fosfor (P), které jsou škodlivy zdraví lidskému; neboť, jak sám arcikrematista Gorini dí: »po rozrušení mrtvoly vysokým horkem rozptýlí se látky ústrojné do vzduchu za zápachu který jest podoben tomu, který ucítíme při pálení vlny« a hned se při tom těšil, když viděl při kremaci hustý mrak páchnoucího čmoudu vznésti se nad městem: »Tuším, že kouř tento jest pro lidské zdraví nezávadný.« Krematisté v době nakažlivých nemocí mohli by mrtvoly klásti k ledu a potom je několik mil cesty vézti do krematoria a tím zcela určitě zamezí epidemii!

Tak tedy vypadá ten hygienický konfček!

5. Když kremace v dobách pokojných se nedaří, tož by alespoň ve válce těla padlých bojovníků spálena býti mohla, aby předešlo se nákaze. Ale to jest velmi nepraktické, jak to zkusili Rusové ve válce 1812 - 1813., jakož i Prusové r. 1870. před Paříží

Který generál bude s sebou voziti jako na obtíž nákladná krematoria a k vůli padlým vojínům o 10 nebo více dní bude si hráti a tím své operační plány měniti a snad i vítězství v šanc vydávati? Nákaza bude také dlouho čekati, až páni krematisté budou s dílem hotovi. Proč v Hamburku za poslední epidemie šmahem nepálili mrtvoly, ale pěkně zavolali hrobníka, aby jim nebožtíky cholerou zemřelé zakopal?

Slovný Dr. Brouardet v »Revue des deux mondes« 1890. fol. 941. praví, že vůbec není dokázáno, že by mrtvola člověka cholerou zemřelého mohla rozšířiti nákazu cholerovou, když byla řádně pochována do hrobu.

6. Spalování mrtvol nemůže připustiti a nepřipustí soudnictví, jelikož by tím trestní jednání bylo velice omezeno, a mnohý důkaz, který i po letech exhumací se zjistí, by na dobro odpadl, tak že by zločinci měli volné pole věduce, že pro nedostatek důkazů zaslouženému trestu ujdou.

Jak známo soudní lékařství má v životě veřejném velikou důležitost a to právě lpí houževnatě na požadavku, aby každá mrtvola byla před pohřbením prohlédnuta. Tento svůj požadavek pak hlavně o trojí důvod opírá; nebo chce u novorozenců se přesvědčiti, zdaž dítě přišlo na svět živé nebo mrtvé, dále chce zvědět, kdy nastala doba smrti a konečně zkoumá příčinu úmrtí.

Třetí pak důvod jest zajisté pro praktický život nejpádnejší, poněvadž spravedlnosti lidské na tom záležitosti musí, aby vždy jistá byla, jakou příčinou člověk se světa odchází. A kdyby zvěděla, že příčina smrti některého člověka jest trestuhodná, tož bez okolků trestati jest povinna zločin; než známo jest také, že mnohdy až po delší době ukáže se potřeba, aby mrtvola byla ohledána a zjistila se pravá příčina smrti, což hlavně při otravách místa msti může. Když však mrtvola spálena jest, těžko v popelu hledati nějaké „corpus delicti“. Proto dobře dí svrchu jmenovaný dr. Brouardet: „V tomto případě by zlosynové v kremaci našli jistoty, které jim posavadní způsob (t. j. pochovávaní do země) neposkytuje. Té se jim dostati nesmí, neboť by z toho vyplynul zdroj nebezpečí pro obecnostv mnohem závažnější než jest ono, které pry hrozí ze hřbitovů lidskému zdraví.“

7. Také velice podivně zní důvod, že spalováním mrtvol předejde se pohřbení za živa. Zde zajisté platí Horácovo: „Risum teneatis, amici.“ Dle mého náhledu zachráníme dřívě za živa pochovaného do země, ježto exhumace v krátkosti a rychle může býti provedena. Pověsti o nebožtících v rakvi obrácených s ukousanými prsty atd. patří do říše bajek. Jakmile zdánlivě mrtvého do pece na 1000° rozpálené hodíme, jest po všem veta a na zachránění nelze ani pomyslet. Ostatně jest to úplně stejným, jestliže takový nebožák zahyne v hrobě nebo v peci a aby zdánlivě mrtví nebyli pohřbíváni, nezabrání nikdo, když ani lékaři sami někdy nejsou s to, aby smrt zjistili.

Navrhují-li freimauři z příčin soudnictví a k uvarování zdánlivé smrti všeobecné pytvání a jiné podobné experimenty s nebožtíky, tož bych zase rád viděl, kdo by si to dal líbiti, aby každá mrtvola byla rozkuchána a sloužila po smrti za předmět zneuctění z toho jediného důvodu, že si tak freimauři přejí.

8. Konečně spalování mrtvol lidských jest proti náboženskému citu. To jsme dokázali hned v úvodu této rozpravy, když jsme byli poukázali na historický moment při pohřbívání nebožtíků, jak v posvátné úctě byly mrtvoly u rozličných národů. A Římané, kteří měli vyvinutý bystrozrak, ač naučili se spalovati mrtvoly od svých sousedů Hellenů, přece raději pochovávali mrtvé své a

neodpírali posledního odpočinku ani popraveným zločincům, jak dokazuje zřejmě tento výrok: »Percussos sepeliri carnifex non vetat.« (Popravené pohřbítí kat nezakazuje) a Ovidius dle o hrobu: »Religiosum sepulchrum, ubi mortuus sepultus aut humatus est.« (»Posvátný hrob, kde mrtvý pochován nebo pohřben jest«).

I o tom zmíniti se jest, že spalování u pohanů neprovádělo se způsobem takovým, jako vyžadují moderní krematisté, nýbrž mrtvola zemřelého byla se svými věcmi a předměty, které mrtvému za živa byly milé, uložena na hranici, a když ohořela, zbylé kosti byly vloženy do rakve a pak do hrobu pochovány a popel uložen v urně do kolumbaria. Byl to tedy způsob přirozenější, při němž kosti se nikdy rozdrtili nesměly, jako se nyní děje. Prokazovali-li již pohané místům pohřebním jakož i mrtvolám zvláštní úctu, tím více povinni jsme my katolíci památku svých zemřelých ctíti a držeti se obyčeje od církve nám odporučeného. Zkoumáme-li však výroky jednotlivých krematistů a pozorujeme-li jednání jejich, vždy se přesvědčíme, že kremace jejich má účel protináboženský, není-li úplně atheistický, vždyť obyčejně demonstrativně opovrhují pohřbem církevním, zavrhnou útěchu náboženskou a zakazují si, aby na rakev jejich nebyl dán ani kříž a podobné odznaky náboženské. Takový nebožtík chce ještě po smrti demonstrovati proti Bohu a Církvi, jakoby snad o něm neplatil výrok apoštola národů: »Bůh nebývá posmíván.« Bůh bude souditi tak dobře věřícího křesťana jako pohana nebo atheistu a vše ostatní proti Bohu jednání jest zbytečné a svědčí jenom o zapřísáhlém nepřátelství proti náboženství, jež i nejdívočejším národům jest drahé.

Kdo žil dle zákona přirozeného mravně a konal skutky dobré, zasluhuje chválu a uznání od každého; kdo však vedle toho dával Bohu, co Božího jest, o tom praví Písmo sv.: »In memoria erit justus («V paměti bude spravedlivý»), a ještě jako u mrtvého budou se radovati kosti jeho («Exultabunt ossa humiliata»).

Proto zajisté nikomu nekřivdíme, když dle »Stimmen aus Maria Laach« pravíme: »Spalování těl lidských jest známkou vtrajícího se pohanství do života křesťanského. Tato tak politování hodná agitace kremační jest jednou z oněch pák, aby jimi náboženství křesťanské přičísť se novopohanskému bylo odstraněno. Synové světa nevěří v život duše po smrti schránky tělesné, majíce za to, že člověk zahyne jako zvíře kterékoliv...«

Jako staří pohané holdovali zásadě »Edite, bibite, post mortem nulla voluptas«, tak sobě počínají i novověci jejich nohledové. Také zde objevuje se pravdivým přisloví, že se extremy dotýkají. Za živa lidé pečlivě hýčkají tělo své, ale duši při tom úplně zanedbávají; když pak tělo dokonalo pouť pozemskou, tož ubohým ostatkům nechťejí dopřáti ani trochu té půdy zemské.«

Uváživše tedy všechny důvody a pohnutky, jimiž chce se prosaditi spalování mrtvol, přesvědčili jsme se, že jsou liché a slabé, a že na velmi chatrných a nejistých spočívají základech.

Celý ten projekt vyšel z nenávisti a nezměrného záští všech zapřísáhlých nepřátel proti Církvi sv., aby všechny řády, obyčeje, zvyky a ustanovení církevní byly v posměch uvedeny a tak po-
znenáhlu zničeny.

Z té příčiny biskupové katoličtí stojí na stráži hájí práva Církve sv., poučují věřící a napomínají je láskou v pravdě apo-
štolskou, aby věřící vážili si sv. náboženství a vše, co v Církvi sv. se nařizuje, svědomitě plnili. A právě z této péče o blaho věřících vyšel dekret S. Congr. Rom. et Univ. Inq dne 19. května r. 1886. potvrzený Svatou Apoštolskou stolicí (Ord. list. č 16. r. 1886.), jímž spalování mrtvol Svatá stolice zavrhl jako *abusus detestabilis et omnino rejiciendus* (t. j. zlozvyk prokletý a všeho zavržení hodný) a zakázala pod trestem *excommunicationis latae sententiae* (t. j. pod větší klatbou) každému křesťanu přistoupiti ku spolku ku spalování mrtvol, nebo mrtvolu svou nebo svých příbuzných dáti spáliti. Podobně vyjádřila se opět v nejnovější době tatáž Sv. stolice, tak že víme, že sluší na křesťana, aby řádem církevním do země byl uložen.

My pravověřící křesťané budeme stále msti na myslí slova Spasitelova: *«Ego sum resurrectio et vita, qui credit in me, non morietur in aeternum»* (Já jsem vzkříšení a život, kdo ve mne věří, neumře na věky), a proto vždy za zemřelé budeme se modliti: *«Animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace»* (Duše všech věrných zemřelých pro milosrdenství Boží odpočvejtež v pokoji). *«Avete, animae candidae!»*

